

POSTANOWIENIE

Dnia 14 listopada 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa Gminy Z.

przeciwko P. S.A. w W.

o ustalenie nieistnienia nieważności części aktu notarialnego i zapłatę,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 14 listopada 2018 r.,
na skutek skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 25 kwietnia 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 31 marca 2016 r. Sąd Okręgowy w K. oddalił - po ponownym rozpoznaniu sprawy – żądanie Gminy Z. stwierdzenia nieważności umowy, mocą której P. S.A. w W. przeniosły na nią prawo użytkowania wieczystego oznaczonej nieruchomości w zamian za zwolnienie z należności podatkowych (dalej – „Umowa”), jako sprzecznej z prawem (art. 58 § 1 k.c.), i zasądzenia od P. S.A. kwoty 88.401,20 zł wraz z ustawowymi odsetkami z tytułu zwrotu spełnionego przez Gminę świadczenia, które okazało się nienależne (art. 411 pkt 1 k.c.).

Wskutek apelacji powódki wyrokiem z dnia 15 listopada 2017 r. Sąd Apelacyjny w (...) zmienił wyrok Sądu Okręgowego w K. w ten sposób, że ustalił

nieważność zawartej między stronami umowy przeniesienia prawa użytkowania wieczystego oznaczonej nieruchomości w zamian za zwolnienie długu oraz co do kosztów postępowania i oddalił apelację w pozostałej części.

W skardze kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, powódka wskazała przyczyny kasacyjne określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c. Jej zdaniem, w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne wyrażające się w pytaniu, czy w przypadku stwierdzenia nieważności umowy przenoszącej prawo użytkowania wieczystego nieruchomości w zamian za zwolnienie z długu publicznoprawnego, jednostce samorządu terytorialnego przysługuje prawo do dochodzenia roszczenia zwrotnego na drodze postępowania cywilnego i zasadach wynikających z przepisów o nienależnym świadczeniu, bezpodstawnym wzbogaceniu lub też nieważności umowy wzajemnej.

W ocenie skarżącej w sprawie zachodzi także potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, a mianowicie czy w wyniku stwierdzenia nieważności umowy przenoszącej prawo użytkowania wieczystego nieruchomości na rzecz jednostki samorządu terytorialnego, jednostce tej - działającej w charakterze wierzyciela publicznoprawnego - przysługuje prawo do uzyskania zwrotu ekwiwalentu swojego świadczenia w świetle regulacji art. 410 § 2 k.c. w związku z art. 66 § 1 pkt 2 oraz § 2 pkt 2 ordynacji podatkowej lub art. 497 w związku z art. 496 k.c. w związku z art. 66 § 1 pkt 2 oraz § 2 pkt 2 ordynacji podatkowej.

Zdaniem powódki, skarga jest również oczywiście uzasadniona, ponieważ odmówiono jej zwrotu ekwiwalentu świadczenia, pomimo okoliczności że umowa między powódką a P. S.A. została uznana za nieważną, a więc odpadła podstawa prawna stanowiąca podstawę przeniesienia prawa użytkowania wieczystego w zamian za zwolnienie z długu publicznoprawnego. Ponadto – wbrew odmiennemu stanowisku Sądów - powódka znajdującymi się w materiale dowodowym dokumentami bezpośrednio wykazała wysokość należnej jej kwoty, niekwestionowanej przez stronę przeciwną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z art. 398¹ § 1 k.p.c. wynika, że skarga kasacyjna przysługuje co do zasady od prawomocnych orzeczeń sądów drugiej instancji, a więc orzeczeń wieńczących dwuinstancyjne postępowanie sądowe, w którym sądy obu instancji dysponują pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. Jednakże zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania tylko wtedy, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W zamyśle ustawodawcy skarga kasacyjna stanowi zatem nadzwyczajny środek zaskarżenia, którego rozpoznanie przez Sąd Najwyższy musi być uzasadnione względami o szczególnej doniosłości, wykraczającymi poza indywidualny interes skarżącego, a mającymi swoje źródło w interesie publicznym, w szczególności przez zapewnienie jednolitej wykładni i stosowania prawa. Wyłączną podstawą oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania są wskazane w niej przyczyny kasacyjne wraz z uzasadnieniem (art. 398⁴ § 2 k.p.c.).

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, skarżący, który jako uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wskazał przyczynę określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., powinien odpowiednio sformułować zagadnienie prawne, wskazać przepisy prawa, na których tle zagadnienie się wyłoniło oraz przedstawić argumentację jurydyczną uzasadniającą możliwość rozbieżnych ocen prawnych oraz świadczącą o istotności tego zagadnienia (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, Nr 1, poz. 11; z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, nie publ.; z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, nie publ.). Zagadnienie jest istotne, jeżeli jego rozstrzygnięcie ma znaczenie dla ukierunkowania praktyki sądowej i rozstrzygnięcia sprawy, w której zagadnienie powstało (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 września 2012 r., II CSK 180/12, nie publ. oraz z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, nie publ.), wywołuje poważne wątpliwości, a zarazem nie było dotychczas rozstrzygnięte w judykaturze albo dotychczasowe orzecznictwo wymaga zmiany (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, nie publ.).

Z kolei odwołanie się do przyczyny kasacyjnej przewidzianej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. wymaga wskazania przepisu prawa, którego wykładnia budzi wątpliwości, określenia zakresu koniecznej wykładni oraz wykazania, że wątpliwości interpretacyjne mają poważny charakter i wymagają zajęcia stanowiska przez Sąd Najwyższy (por. m.in. postanowienia z dnia 15 października 2002 r. II CZ 102/02, z dnia 28 marca 2007r. II CSK 84/07, z dnia 11 stycznia 2008 r. I UK 283/07 i z dnia 8 lipca 2008 r. I CSK 111/08, nie publ.).

W obu przypadkach skarga kasacyjna może zatem zostać przyjęta do rozpoznania tylko wtedy, gdy skarżący wykaże, że wątpliwości wyrażone w zagadnieniu prawnym albo dotyczące wykładni określonych przepisów, mają rzeczywiście poważny charakter.

Argumentacja powódki przytoczona w skardze kasacyjnej nie czyni zadość temu wymaganiu. Należy zwrócić uwagę, że jest ona oparta na założeniu, że podstawą zawartej przez strony w dniu 16 października 2007 r. Umowy był art. 66 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (ówcześnie tekst jedn. Dz. U. z 2005 r., Nr 8, poz. 60 ze zm.; dalej – „o.p.”), Umowa ta ma charakter cywilnoprawny, a Gmina zobowiązała się w niej do spełnienia ekwiwalentnego świadczenia w postaci zwolnienia z długu. Założenia te zdają się pozostawać w zgodzie z treścią Umowy określonej jako „Umowa przeniesienia prawa użytkowania wieczystego w zamian za zwolnienie z długu”, w której postanowiono, że P. S.A. przenoszą prawo użytkowania wieczystego oznaczonych „działek” „w zamian za zaległości podatkowe” z tytułu podatku od nieruchomości, a Gmina to prawo nabywa (§ 4), oraz że w związku z zawarciem umowy P. S.A. zostają zwolnione z zaległości podatkowych wobec Gminy w oznaczonej kwocie (§ 5). Zdają się także odpowiadać treści art. 66 § 1 pkt 2 o.p., który stanowił, że szczególnym przypadkiem wygaśnięcia zobowiązania podatkowego jest przeniesienie własności rzeczy lub praw majątkowych na rzecz gminy, powiatu lub województwa – „w zamian za zaległości podatkowe” z tytułu podatków stanowiących dochody ich budżetów. Konsekwencją tych założeń jest zaś wniosek skarżącej, że nieważność Umowy skutkuje odpadnięciem podstawy prawnej zwolnienia z długu, a tym samym obowiązkiem zwrotu ekwiwalentu „spełnionego” przez Gminę i niemożliwego do

zwrotu w naturze świadczenia (art. 410 § 2 oraz art. 411 w związku z art. 405 k.c., alternatywnie - art. 497 w związku z art. 496 k.c.).

Mimo to nie można uznać, że wywody te dowodzą istnienia poważnej wątpliwości prawnej czy interpretacyjnej, skoro w żaden sposób nie odnoszą się do utrwalonego orzecznictwa Naczelnego Sądu Administracyjnego, z którego wynika, iż wprawdzie umowa unormowana w art. 66 o.p. ma charakter cywilnoprawny, jednakże w swej istocie nie jest umową wzajemną ani odpłatną, a jedynie sposobem poboru i uiszczenia należnego podatku, szczególną przyczyną wygaśnięcia zobowiązania podatkowego. W ramach przedmiotowej umowy jednostka samorządu terytorialnego nie spełnia żadnego świadczenia, nie zwalnia podatnika z długu podatkowego ani nie udziela żadnej ulgi, lecz wykonuje swoje kompetencje w zakresie egzekwowania dochodów publicznych, przyjmując jednostronne świadczenie podatnika, który w ten sposób spełnia ciężące na nim zobowiązanie podatkowe. Odpowiada to cesze jednostronności i nieodpłatności podatku (por. art. 6 o.p.), który nie może być spełniany "w zamian" za inne świadczenie (por. np. uchwałę składu siedmiu sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 8 października 2007 r., I FPS 2/07, ONSAiWSA 2007, nr 6, poz. 127 oraz wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 16 stycznia 2007 r., I FSK 500/06, nie publ., z dnia 8 stycznia 2008 r., I FSK 501/06, nie publ., z dnia 26 czerwca 2008 r., I FSK 714/07, nie publ., z dnia 9 grudnia 2008 r., I FSK 1524/07, nie publ., z dnia 13 maja 2011 r., I FSK 434/10, nie publ., z dnia 10 listopada 2011 r., I FSK 1635/10, nie publ., z dnia 18 września 2012 r., I FSK 1663/11, nie publ., z dnia 27 lutego 2014 r., I FSK 555/13, nie publ. oraz z dnia z dnia 29 listopada 2016 r., II FSK 3066/14, nie publ.). Stanowisko to znalazło potwierdzenie w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 11 maja 2017 r., C-36/16, w sprawie Minister Finansów przeciwko Posnania Investment SA, gdzie wskazano m.in. – w kontekście art. 66 o.p. - że obowiązek zapłaty spoczywający na podatniku jako na dłużniku z tytułu zobowiązania podatkowego względem organu podatkowego jako wierzyciela tego zobowiązania ma charakter jednostronny, ponieważ zapłata podatku przez tego podatnika skutkuje wyłącznie ustawowym wygaśnięciem tej zaległości, nawet jeśli dokonuje on tej zapłaty poprzez przekazanie nieruchomości (pkt 32). W konsekwencji

Trybunał wyjaśnił, że przeniesienie własności nieruchomości przez podatnika VAT na rzecz Skarbu Państwa państwa członkowskiego lub jednostki samorządu terytorialnego, następujące tytułem zapłaty zaległości podatkowych, nie stanowi wymiany świadczeń wzajemnych ani odpłatnej transakcji w rozumieniu art. 2 ust. 1 lit. a) dyrektywy Rady 2006/112/WE z dnia 28 listopada 2006 r. w sprawie wspólnego systemu podatku od wartości dodanej (Dz.U. 2006, L 347, s. 1). Tego rodzaju konstrukcja, której skarżąca w ogóle nie dostrzegła, a tym samym nie podała w wątpliwość przez stosowną argumentację, nie zostawia miejsca na żądanie przez Gminę – w razie nieważności umowy - zwrotu jakiegokolwiek świadczenia czy też jego ekwiwalentu.

W tym świetle należy też przyjąć, że skarżący nie wykazał, iż skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c., a więc, że zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka, tj. bez konieczności głębszej analizy, sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa nie podlegającymi różnej wykładni (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 sierpnia 2016 r., II CSK 94/16, nie publ.) oraz że w wyniku takiego naruszenia prawa zapadło w drugiej instancji orzeczenie oczywiście wadliwe (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 kwietnia 2016 r., V CSK 622/15, nie publ.; z dnia 2 czerwca 2016 r., III CSK 113/16, nie publ.; z dnia 27 października 2016 r., III CSK 217/16, nie publ.).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

aj